

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Факультет психології і соціології
Кафедра соціальної педагогіки**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих науковців**

Харків, 2016

The article reveals the essence of the training future social pedagogues for adaptation of junior preschool to the conditions of kindergarten; the role of a social pedagogue in the process of adaptation of younger preschool to kindergarten conditions is defined.

Keywords: professional training, readiness, social pedagogue, adaptation, younger preschooler.

УДК [378.14:37.013.42]:379.8.092-057.87

Павленко О.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ РИЗИКОВОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. У сучасній Україні проблема профілактики ризикової поведінки учнівської молоді набуває особливої гостроти з огляду на те, що виховання молодого покоління відбувається в складних соціальних, економічних і політичних умовах. Така ситуація призводить до зростання проявів ризикової поведінки підлітків: збільшується кількість дітей, які належать до «групи ризику», порушують норми поведінки; збільшується кількість підлітків з агресивною поведінкою; зменшується роль школи й сім'ї в процесі соціалізації особистості; посилюється негативний вплив вулиці на дітей. Все це відбувається в умовах, коли виявилася зруйнованою система як шкільних, так і позашкільних культурно-дозвіллевих установ. Дозвіллева діяльність може стати ефективним засобом соціалізації і розвитку особистості, її індивідуально-творчої активності.

За таких умов виникає потреба у підготовці соціальних педагогів до профілактики ризикової поведінки засобами дозвіллевої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники вивчали різні аспекти проблеми реалізації профілактичної діяльності, а саме: питання готовності спеціалістів до профілактичної роботи зі старшокласниками (М. Ковальчук, О. Макєєва, О. Пилипенко, В. Чернишова та ін.); А. Макаренко розглядав роль колективу у формуванні особистості неповнолітніх; Б. Титова – роль культурно-дозвіллевої діяльності в соціалізації неповнолітніх; С. Белічева – організацію повноцінного спілкування з іншими людьми для корекції девіантної поведінки. Педагогічні теорії про особливості виховної роботи з дітьми групи ризику досліджували М. Ковальчук, Ю. Клейберг, М. Рожков, С. Шацький та ін., дозвіллеву діяльність та її ролі в розвитку особистості розкрито в працях Н. Анікеєвої, С. Шмакова та ін.

Мета статті: розкрити особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики ризикової поведінки засобами дозвіллевої діяльності.

Виклад основного матеріалу. Однією з умов підвищення ефективності профілактичної роботи з профілактики ризикової поведінки є діяльність,

завданням якої є формування позитивних індивідуальних інтересів неповнолітніх через засоби дозвіллевої діяльності. Така діяльність передбачає наявність особливого арсеналу засобів і методів педагогічної дії на неповнолітніх з ризиковою поведінкою. Потреба в удосконаленні профілактичної роботи зумовлює необхідність підготовки майбутніх соціальних до профілактики ризикової поведінки підлітків засобами дозвіллевої діяльності.

Б. Мосальов наголошує на тому, що дозвілля суттєво впливає на формування моральних орієнтирів неповнолітніх, їх захоплення, інтереси, освітньо-професійну та культурну соціалізацію. У дозвілєвій сфері реалізуються їхні інтереси і потреби, особистісні і соціальні амплуа, розвивається активність, творча ініціатива, здійснюється пошук нових ціннісних орієнтирів шляхом вільного вибору видів діяльності. Потенціал дозвілля полягає в широких пізнавальних, просвітницьких, рекреаційних, творчих можливостях [6, с. 7-9].

Вільний час сам по собі ніколи не може бути причиною або механізмом дезадаптації. «Вулиця» небезпечна тільки тоді, коли її вплив на підлітка виявляється негативним і єдиним. Так само створення клубу або гуртка само по собі не може визначати позитивну орієнтацію поведінки підлітка, сприяти його вдосконаленню або допомогти подоланню негативних нахилів. Однак у регулюванні вільного часу не можна впадати в іншу крайність – жорстке його регламентування. Корисність і привабливість вільного часу полягає саме в тому, що з'являється відносна самостійність у виборі варіантів поведінки. На такому рівні розвитку особистості організація дозвілля передбачає індивідуальний підхід, попередню роботу з формування потреб, звичок, виховання вміння розумно проводити дозвілля [1]. Удосконалення дозвіллево-виховної роботи в школі включає в себе диференціацію самодіяльності підлітків, збагачення їх занять за інтересами, розширення форм позаурочної роботи, заповнення проведення позаурочного часу корисною справою.

Таким чином, добре організоване дозвілля є одним з найважливіших факторів ефективної роботи з профілактики ризикової поведінки підлітка.

Профілактику ризикової поведінки підлітків засобами дозвілля слід розглядати як систему індивідуальних в колективних впливів, спрямованих на вироблення імунітету до негативних впливів оточуючого середовища з метою попередження розвитку асоціальної спрямованості особистості до оточуючої дійсності в процесі перевиховання, а також розвитку почуття соціальної відповідальності.

Багатоплановість і складність дозвіллевої діяльності висуває вимоги до соціального педагога як її організатора. У цій сфері діяльності він повинен знати стан і тенденції розвитку соціокультурної діяльності, традиційних і нетрадиційних форм дозвілля; місце і функції освітньо-дозвіллевої діяльності у структурі вільного часу і змістові напрями самодіяльної творчості; принципи організації дозвілля, спілкування; основні закономірності і механізми розвитку особистості; специфіку потреб, установок, інтересів, мотивів освітньо-дозвіллевої діяльності; фактори задоволення або незадоволення характером,

змістом, умовами діяльності; педагогічні можливості того чи іншого виховного інституту або мікросередовища; нормативні акти, які регулюють дозвілєву діяльність; специфіку роботи з соціальним середовищем (у сім'ї, за місцем проживання, в об'єднаннях, групах, освітніх закладах); зміст, форми і методи роботи у конкретному мікросередовищі.

Важливе значення у зв'язку з цим, мають організаторські, творчі, громадянські та моральні якості фахівця з культурно-дозвілєвої діяльності. Професійна майстерність цього фахівця визначається високим рівнем майстерності художнього й морального впливу на особистість, колектив, великі й малі групи людей в умовах дозвілля. Однак, професійна майстерність не може бути сформована в процесі навчання, у студентській аудиторії, тут лише закладаються її основи [3, с. 262].

Методикою формування професійної майстерності у культурно-дозвілєвій діяльності передбачається розвиток професійних якостей майбутнього фахівця. Мотиви діяльності, спонукання являють собою складне психологічне явище, що зумовлене: усвідомленням суспільної корисності й значущості своєї праці в організації вільного часу учнівської молоді; станом творчої задоволеності, радістю успіху й оцінки дітей; психологічними властивостями фахівця: бажанням бути зі школярами, вести їх за собою у творчому процесі дозвілєвої діяльності [2, с. 109].

Соціальний педагог повинен *знати*:

- соціальну систему дозвілля, функції та принципи організації дозвілля та види, форми й зміст дозвілєвої діяльності;
- методiku підготовки і проведення ігор, конкурсів, свят як основних форм дозвілля з учнівською молоддю;

уміти:

- застосовувати знання з основ дозвілєзнавства на практиці;
- формувати у дітей та підлітків основи дозвілєвої культури;
- доцільно організовувати ігрову та дозвілєву діяльність;
- творчо працювати з матеріалами практичного досвіду проведення дозвілєвої діяльності;
- розробляти план проведення різних форм дозвілля;
- здійснювати презентацію власних проєктів дозвілєвих програм;
- критично оцінювати досвід та результати власної творчої діяльності [4, с. 121].

Професійна діяльність соціального педагога в дозвілєвій сфері базується на його постійному прагненні до більш поглибленого пізнання учасників, виявлення їх психологічних, професійних, вікових, соціальних особливостей. Це пізнання повинно протікати в динаміці, у розвитку, бо кожний день, кожна репетиція, кожне свято збагачують учасників, змінюють їх внутрішній світ. Соціальний педагог повинен чітко виявляти духовні інтереси та можливості (творчі, виконавські, психологічні) кожного учасника, його морально-естетичний потенціал, слабкі та сильні сторони [7, с. 36].

У підготовці фахівців у сфері дозвілля, необхідно спиратися на методичні засади навчання професійної майстерності, що передбачають:

- навчання професійної майстерності фахівця культурно-дозвілєвої діяльності спрямоване на підготовку соціальних педагогів, працівників, організаторів позакласної роботи з дітьми різного віку в їх вільний час;
- основи професійної майстерності фахівця культурно-дозвілєвої діяльності закладаються в процесі як організаторсько-утворюючої, так і художньо-творчої діяльності;
- процес навчання професійної майстерності у ВНЗ забезпечується колективною працею викладачів і практиків;
- основою формування професійної майстерності є взаємозалежний процес – викладач – студент [5, с. 67].

Методичні засади навчання професійної майстерності фахівця культурно-дозвілєвої діяльності включають постановку й обґрунтування мети навчання, виходячи з тієї чи іншої моделі фахівця й спеціалізації, виявлення необхідного взаємозв'язку теоретичної та спеціальної підготовки в умовах конкретної діяльності, визначення ролі, значущості та корисності навчальних дисциплін у процесі навчання, змісту навчальних дисциплін і налагодження міжпредметних зв'язків.

В основі організації процесу навчання професійної майстерності повинні лежати такі методичні принципи:

1. Логічна наступність і послідовність у вивченні як окремих дисциплін, так і їх циклів, що складають основу професійної майстерності;
2. Профілювання загальнонаукових дисциплін на конкретні спеціальності;
3. Визначення оптимального співвідношення різних видів занять із загальнонаукових спеціальних дисциплін та дисциплін спеціалізації;
4. Оптимальне співвідношення обов'язкових дисциплін і факультативів, час для самостійної роботи студентів і індивідуальних занять з викладачем [5, с.86].

Таким чином, основу навчання професійної майстерності фахівців культурно-дозвілєвої діяльності складають два найважливіших методичних положення: по-перше, свобода творчості педагога й студента; по-друге, відтворення культурних норм і цінностей.

Висновки. Отже, ефективність соціального виховання підлітків і молоді великою мірою залежить від професійного рівня соціального педагога. Соціальний педагог у процесі культурно-дозвілєвої діяльності з вихованцями досить часто виступає в ролі сценариста, організатора, режисера-постановника різноманітних театралізованих заходів, а тому він повинен володіти як професійними, так і специфічними знаннями й уміннями.

Важливо підкреслити, що при підготовці майбутніх соціальних педагогів до профілактичної роботи особливу увагу слід приділяти специфіці їх діяльності в культурно-дозвілєвій сфері, враховуючи весь її потенціал впливу на розвиток особистості, а також формуванню в них специфічних умінь і навичок, які сприятимуть здійсненню художньо-творчого процесу на високому професійному рівні.

Список використаних джерел

1. Клейберг Ю. А. Духовні потреби дітей України. Монографія / Ю. А. Клейберг. – К., 2003. – 342 с.
2. Соціальна педагогіка : підручник / [ред. професора Капської А.Й.]. - К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 367 с.
3. Казакова Е. Л. Проектирование образовательных программ : методические материалы / Е. Л. Казакова.—Спб., 1994. – 280 с.
4. Караман О. Педагогічні методи в соціальній роботі / О. Караман // Соціальна педагогіка: теорія і практика. - 2005. - №2. – С. 26.
5. Красильников Ю. Д. Методика социально–культурного проектирования / Ю. Д. Красильников. – М.: «Учеб. пособие», 1992. – 370 с.
6. Мосалев Б. Г. Досуг : методология и методика социологических исследований : учебное пособие / Б. Г. Мосалев. – М., 1995. – 96 с.
7. Новые ценности образования : тезаурус для учителей школьных психологов / [под ред. Н. Б. Крыловой]. - К. : Кондор, 1995. – 328 с.

Павленко О. В. *Особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики ризикової поведінки підлітків засобами дозвілєвої діяльності.*

У статті розглянуто особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі до профілактики ризикової поведінки підлітків засобами дозвілєвої діяльності. Розкрито виховний потенціал дозвілєвої діяльності у профілактичній роботі.

Ключові слова: підготовка соціальних педагогів, ризикова поведінка, дозвілєва діяльність, профілактика, засоби.

Pavlenko O. V. *Peculiarities of training future social pedagogues for the prevention of risky behavior of teenagers by means of leisure activities.*

The peculiarities of training future social pedagogues for the prevention of risky behavior of teenagers by means of leisure activities are defined. The educational potential of leisure activities in preventive work is determined.

Keywords: training social pedagogue, risky behavior, leisure activity, preventive measures, means.

УДК 378.147:37.013.42

Панченко Г.Г.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ДІЯЛЬНОСТІ З ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Постановка проблеми. Соціально-економічні перетворення, яких зазнало українське суспільство в останні десятиріччя, призвели до погіршення соціально-економічного стану сімей, поширення безробіття, руйнування